

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**İKİNCİ BÖLÜM
KARAR****FERİT KURT VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2018/9957

Karar Tarihi : 8/6/2021

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM
Celal Mümtaz AKINCI
Rıdvan GÜLEÇ
Basri BAĞCI

Raportör : Murat İlder DEVECİ

Başvurucular : 1. Ferit KURT
2. Mehmet KURT
3. Mizgin KURT
4. Mustafa KURT
5. Remziye KURT

Başvurucular Vekili : Av. Mehmet BOZKURT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltı sırasında kötü muamele sonucu meydana gelen ölüm ve bu olay hakkında yürütülen ceza soruşturmasının etkisizliği nedeniyle yaşam hakkı ile kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/3/2018 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.
6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. PKK terör örgütüne mensup birkaç kişi Bismil Jandarma Komutanlığına bağlı komando birliği ile girdikleri 19/4/1992 tarihli çatışmada yaşamlarını yitirmişler. Diyarbakır'ın Bismil ilçesi Ağılı köyünde yaşanan bu çatışmada, Silvan Jandarma Komutanlığı ile Hazro Jandarma Komutanlığına bağlı komando birlikleri de takviye kuvvet olarak görev almıştır.

10. Güvenlik güçlerinin olay nedeniyle düzenledikleri tutanağa göre güvenlik güçleri terör örgütünün ölü mensuplarını kontrol etmek isterken Ağılı köyündeki bazı evlerden güvenlik güçlerine ateş edilmiştir. Ateş edilen evlerden birisi de A.K.'nin babasının evidir. A.K. başvurucu Remziye Kurt'un eşi, diğer başvurucuların ise babasıdır.

11. Aynı gün Ağılı köyünden aralarında A.K.'nin de bulunduğu 17 kişi, terör örgütü mensuplarına yardım ve yataklık ettikleri gerekçesiyle gözaltına alınarak Bismil Jandarma Komutanlığına götürülmüştür.

12. O gece Silvan Jandarma Komutanlığı ile Hazro Jandarma Komutanlığına bağlı komando birlikleri de misafir olarak Bismil Jandarma Komutanlığında kalmıştır.

13. Bir ara tutulduğu nezarethanedен çıkarılan A.K. kısa bir süre sonra nezarethaneye geri getirilmiştir.

14. Gözaltında tutulan 17 kişi saat 23.00 sıralarında Tepe Jandarma Karakoluna götürülmüştür.

15. Başvurucularla aynı soyadını taşıyan bazı kişilerin de altında imzası bulunan 20/4/1992 tarihli kolluk tutanağına göre sabah 06.30 sıralarında apandisinden rahatsızlandığı gerekçesiyle gözaltındaki bir başka kişiye ait araç ile Bismil Devlet Hastanesine götürülen A.K., aynı gün apandisit sonucu vefat etmiştir.

16. Bismil Cumhuriyet Başsavcılığı (Cumhuriyet Başsavcılığı) olay hakkında bir ceza soruşturması başlatmıştır.

17. Olay günü yapılan ölü muayenesi ve otopsi işlemi ile Adli Tıp Kurumu Morg İhtisas Dairesinin 15/6/1992 tarihli raporu, ölümün *rektum* (kalın bağırsağın son bölümü, göden) *perforasyonu* (delinme) nedeniyle gelişen *peritonitin toksik enfeksiyonundan* ileri geldiğini ortaya koymuştur. Ayrıca A.K.'nin vücudunda bazı *ekimotik* (ekimoza benzer) alanlar ve sıyrıklar tespit edilmiştir. Ölü muayenesi ve otopsi işlemi sırasında dinlenen A.K.'nin kardeşi Ü.K., nezarethanede bulunduğu sırada A.K.'nin midesinden rahatsız olduğunu söylediğini ve ağabeyinin ölümü nedeniyle şikâyetçi olmadığını beyan etmiştir.

18. Cumhuriyet Başsavcılığı, Bismil Jandarma Komutanlığında görevli askerler ile olay günü nezarete bulunan kişilerin beyanlarını tespit etmiştir.

19. Yürüttüğü soruşturma sonunda 231 muvazzaf hakkında takipsizlik kararı (kovuşturmaya yer olmadığına dair karar) veren Cumhuriyet Başsavcılığı, 15 muvazzaf hakkında işkence yapmak suretiyle öldürme suçundan kamu davası açılması için hazırladığı 7/2/1994 tarihli fezlekeyi Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir.

20. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı 17/2/1994 tarihinde, Cumhuriyet Başsavcılığına düzenlenen fezleke doğrultusunda 15 muvazzaf hakkında Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi (Ceza Mahkemesi) nezdinde kamu davası açmıştır. Sanıkların tamamının suça iştirake ilişkin hükümler çerçevesinde ölümden sorumlu olduklarının öne sürüldüğü iddianamede soruşturma kapsamında ifadesi alınan yirmi askerin beyanına göre olayın şöyle gerçekleştiği iddia edilmiştir:

Olay günü asteğmenler tarafından sorgulanan A.K., Rambo lakaplı Asteğmen O.U. ve O.U.nun timindeki askerler tarafından nezaret nöbetçileri M.G. ve Ş.Ş.nin gözetiminden alınıp 20 metre uzaklıktaki banyonun arkasına götürülmüştür. Burada on on beş dakika kadar tutulan A.K.nin makatına cop sokulup çıkarılmıştır. Askerler A.K.nin bağırmasını duyup olayı görmüşlerdir. Askerler, rütbeli olması nedeniyle sözü edilen asteğmene müdahale edememişlerdir.

21. Ceza Mahkemesi, lüzum-u muhakeme kararı verilmeden yargılama yapılamayacağı gerekçesiyle 23/2/1994 tarihinde durma kararı vermiştir.

22. Silvan Kaymakamlığı Memurin Muhakemat Komisyonu 6/3/1997 tarihinde sanıklar hakkında men-i muhakeme kararı vermiştir.

23. Diyarbakır Bölge İdare Mahkemesi, hukuki zorunluluk nedeniyle kendiliğinden yaptığı 25/3/1997 tarihli inceleme sonunda men-i muhakeme kararını bozmuştur. Böylece sanıklar hakkındaki yargılamaya Ceza Mahkemesince devam edilmiştir.

24. A.K. ile aynı zaman diliminde gözaltında tutulan bazı tanıklar nezarethaneye geri getirilmesinden sonra A.K.nin, makatına cop sokulduğunu söylediğini ifade etmiştir.

25. Bazı tanıklar bir asteğmenin gözaltındaki bir kişinin makatına cop soktuğunu duyduklarını ancak olayı görmediklerini söylemiştir. Bir tanık, eylemi gerçekleştiren kişinin Silvan Jandarma Komutanlığında görevli, sarışın bir asteğmen olduğuna ilişkin duyumunu anlatmış; bir başka tanık da duyumu doğrultusunda eylemi yapan kişinin Silvan Jandarma Komutanlığında görevli olduğunu doğrulamıştır.

26. Ceza Mahkemesi, yargılama görevinin Diyarbakır 7. Kolordu Komutanlığı Askerî Mahkemesine (Askerî Mahkeme) ait olduğu gerekçesiyle 1/11/2006 tarihinde görevsizlik kararı vermiştir.

27. 28/9/2007 tarihinde karşı görevsizlik kararı veren Askerî Mahkeme, anılan kararın kesinleşmesini müteakip olumsuz görev uyuşmazlığının çözümü için dosyayı Uyuşmazlık Mahkemesine göndermiştir.

28. Uyuşmazlık Mahkemesi 7/7/2008 tarihli kararıyla yargılama görevinin Ceza Mahkemesine ait olduğunu tespit edip Ceza Mahkemesince verilen görevsizlik kararını kaldırmıştır. Bu suretle yargılamaya Ceza Mahkemesince devam edilmiştir.

29. 14/5/2009 tarihli celsede başvuruçular, vekilleri aracılığıyla davaya katılma talebinde bulunmuştur. Bu talep Ceza Mahkemesince kabul edilmiştir.

30. Ceza Mahkemesi, adresini tespit edemediği sanık H.G.nin sorgusunu yapmаса da diğеr sanıkların sorgularını yapmıştır.

i. Sanık O.Ü.; Rambo lakaplı asteğmenin kendisi olmadığını, bu lakabın S.Ü.ye ait olduğunu, olay günü S.Ü.yü yere çömelmiş vaziyetteki kişileri copla döverken gördüğünü ancak yargılamaya konu olayı görmediğini, olaydan sonra askerler arasında eylemi yapanın S.Ü. olduğunu konuşulduğunu beyan etmiştir.

ii. Sanık S.Ü. suçlamayı reddetse de Rambo lakabının kendisine ait olduğunu kabul etmiştir.

iii. Sanık A.A., olaydan sonra S.Ü.nün timinde görevli bazı askerlerin eylemi S.Ü.nün yaptığını söylediğini açıklamıştır.

iv. Sanık Ş.Ş.; olay günü M.G. ile birlikte nöbet tuttuklarını, ölenin rütbeli bir asker tarafından yaklaşık 150 metre uzağa götürülüp 15-20 dakika sonra geri getirildiğini, öleni götüren kişinin iri yapılı, uzun boylu ve hafiften öne doğru kamburu olan biri olduğunu, geri getirildiği zaman ölede herhangi bir darp izi görmediğini ve hava karanlık olduğu için öleni götüren kişinin ten rengini göremediğini beyan etmiştir.

v. Sanık M.G.: eylemin kim tarafından yapıldığına dair duyumu olmadığını, öleni bir süreliğine götüren kişinin rütbeli bir asker olduğunu ve gözaltındaki kişilerin havanın karanlık, sırtlarının da dönük olması nedeniyle öleni götürülürken göremeyeceklerini söylemiştir.

vi. Diğеr sanıkların bir kısmı olayı görmediğini veya hatırlamadığını beyan ederken bir kısmı, eylemin Rambo lakaplı S.Ü. tarafından gerçekleştirildiğine veya gerçekleştirilmiş olabileceğine ilişkin duyularını ifade etmiştir.

31. Yaptığı yargılama sonunda suçun yalnızca S.Ü. tarafından işlendiği ve 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndaki düzenlemenin sanığın lehine olduğu sonucuna varan Ceza Mahkemesi 26/10/2010 tarihinde, sanık S.Ü.nün canavarca hisle veya eziyet çektirerek öldürme suçundan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla cezalandırılmasına, diğеr sanıkların beraatine karar vermiştir.

32. Anılan karar sadece sanık S.Ü.nün müdafii tarafından temyiz edilmiştir. Bu suretle diğеr sanıklar yönünden verilen beraat kararı kesinleşmiştir.

33. Temyiz istemini inceleyen Yargıtay 1. Ceza Dairesi (Ceza Dairesi) 29/6/2012 tarihinde Ceza Mahkemesince verilen mabkümüyet hükmünün bozulmasına karar vermiştir. Bu kararın ilgili kısmı şöyledir:

...

1-Haklarında verilen beraat kararı kesinleşen [M.G.], [Ş.Ş.] ve [H.D.nin] CMK.nun 43-61 maddeleri uyarınca usulüne uygun olarak duruşmaya çağrılarak sanık [S.Ü.nün]

maktulü sorgulamak için götürülen asteğmen olup olmadığı konusunda tanık sıfatı ile beyanlarının alınması, sanık [S.Ü.] ile yüzleştirilmelerinin yapılması ve sonucuna göre sanığın hukuki durumunun değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeden eksik inceleme ile hüküm kurulması.

2-Hükme esas alınan ölü muayene ve otopsi raporu. Adli Tıp Kurumu Morg İhtisas Dairesi raporu ve tanık beyanlarının sanığa okunmaması ve diyeceklerinin sorulmaması suretiyle CMK.nun 209 ve 215. maddelerine aykırı davranılması,

3-Kabule göre:

a-Sanık eyleminin 5237 sayılı TCK.nun 95/4 maddesinde belirtilen neticesi sebebiyle ağırlaşmış işkence suçu kapsamında kalıp kalmadığının tartışmasız hırakılması,

b-TCK.nun 62. maddesinde failin geçmişi, sosyal ilişkileri, fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki davranışları, cezanın failin geleceği üzerindeki etkileri gibi hususlar gözetilerek uygulanıp uygulanmayacağına karar verilmesi gerekirken, mahkemece gösterilen gerekçelerden bir kısmının savunma hakkı kapsamında değerlendirilmesi gereken davranışlar olup, suçlamayı kabul etmeyen sanığın olay nedeniyle pişman olduğuna ilişkin halin bulunmaması, olayı örtbas etme çabası hususlarının da belirtilerek yasal ve yeterli olmayan gerekçe ile takdir hükmünün uygulanmamasına karar verilmesi,

Bozmayı gerektirmiş, sanık müdafinin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görülmediğinden, hükmün bu nedenlerle sair yönler incelenmeksizin, tebliğnamedeki düşünceye aykırı olarak BOZULMASINA ... [karar verildi.]”

34. Bozma sonrası yapılan yargılamada tanıklar H.D. ile G.Ü.nün beyanları alınmıştır. H.D., yargılamaya konu olaydan bir buçuk iki ay kadar sonra sanık S.Ü.nün bir çatışma sırasında kalçasından yaralandığını, olay yerine destek için helikopterler geldiğini, helikopter pilotlarının yaptıkları telsiz görüşmelerinde sanığın eylemini kastederek “*Sen adamı makatından öldürdün. Bak, sen de aynı şekilde aynı yerden yaralandın.*” dediklerini ve bozma öncesi yargılamada S.Ü.yü gördüğü için yüzleştirme işlemine gerek olmadığını ifade etmiştir. G.Ü. ise olay hakkında bilgisi olmadığını söylemiştir.

35. Adresini terk etmesi nedeniyle tanık Ş.Ş.ye duruşma günü ile saatini bildirir davetiye tebliğ edilememiştir.

36. Ceza Mahkemesi 9/5/2013 tarihinde sanık S.Ü.nün tutuklanmasına karar vermiştir.

37. Sanığın eyleminin kastın aşılması suretiyle işkence ederek öldürme suçunu oluşturduğu ve 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun sanığın lehine olduğu sonucuna varan Ceza Mahkemesi, sanığın 20 yıl ağır hapis cezasıyla cezalandırılmasına 30/5/2013 tarihinde karar vermiştir. Ceza Mahkemesi sanığın geçmişteki hâlini, fiilden sonraki davranışlarını, olayı örtbas etme konusundaki çabalarını ve olay nedeniyle pişman olduğuna ilişkin bir hâlinin bulunmamasını gerekçe göstererek takdiri indirim nedenlerini düzenleyen kanuni düzenlemeyi sanık hakkında uygulamamıştır. Anılan mahkûmiyet hükmü hem sanık S.Ü.nün müdafii hem de başvuru Mustafa Kurt'un vekili tarafından temyiz edilmiştir.

38. Ceza Dairesi tanıklar Ş.Ş. ve M.G.nin dinlenmemesi, 5237 sayılı Kanun'un takdiri indirim nedenlerini düzenleyen 62. maddesinin yasal ve yeterli olmayan gerekçelerle uygulanmaması ve olay tarihi ile sonrasında ölen hakkında herhangi bir ceza soruşturması yürütülüp yürütülmediğinin araştırılmaması nedenleriyle 20/4/2015 tarihinde mahkûmiyet hükmünün bozulmasına karar vermiştir.

39. Ceza Mahkemesince yazılan müzekkereye Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca verilen cevaptan ölen kişi hakkında terör suçu nedeniyle yürütülmüş bir soruşturmaya ilişkin kayıt bulunmadığı öğrenilmiştir.

40. Ş.Ş. 7/10/2015 tarihli celsede Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığıyla alınan beyanında; öleni ve Rambo lakaplı kişiyi tanımadığını, Rambo lakaplı kişiyi daha önce görmediğini, öleni götürülen kişinin iri yapılı birisi olduğunu ancak karanlık nedeniyle kişiyi göremediğini beyan etmiştir. Ş.Ş. celse sırasında kendisine gösterilen sanığı da tanımadığını söylemiştir.

41. Ceza Mahkemesi 7/10/2015 tarihli celsede sanığın tahliyesine karar vermiştir.

42. M.G. SEGBİS aracılığıyla alınan 24/11/2015 tarihli beyanında; olayın gece olduğunu, öleni sorgulayan kişiyi hatırlamadığını, sanığı tanımadığını ve öleni sorgulamak için götürüp daha sonra getiren rütbeli askerin başka bir askerî birlikten olduğunu ifade etmiştir. M.G., fotoğraflarından sanığı teşhis edememiştir.

43. Cumhuriyet Başsavcılığı 7/12/2015 tarihli yazıyla ölen hakkında herhangi bir soruşturma kaydına rastlanmadığı konusunda Ceza Mahkemesini bilgilendirmiştir.

44. 10/12/2015 tarihinde Ceza Mahkemesi, önce sanığın kastın aşılması suretiyle işkence ederek öldürme suçundan 24 yıl ağır hapis cezasıyla cezalandırmasına karar vermiş; daha sonra Ceza Dairesinin bozma ilamını gerekçe göstererek sanığın cezasında 1/6 oranında indirim yapmıştır. Böylece sanığın neticeten 20 yıl ağır hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Ceza Mahkemesince yapılan değerlendirmeye göre 765 sayılı mülga Kanun'daki düzenlemeler sanığın lehinedir. Ceza Mahkemesi ayrıca sanığın tutuklanmasına karar vermiştir.

45. Zikredilen mahkûmiyet hükmü, sanık müdafii tarafından temyiz edilmiştir.

46. Yaptığı temyiz incelemesi sonunda Ceza Dairesi, sanık müdafinin suçun sübutuna yönelik temyiz itirazını yerinde görmemiş ancak bozma ilamına uyma yönünde karar verilmesine rağmen bozma ilamını kısmen etkisiz kılacak şekilde temel cezanın 20 yıl yerine 24 yıl olarak tespit edildiği ve böylece fazla ceza tayin edildiği gerekçesiyle 12/10/2016 tarihinde mahkûmiyet hükmünün sanık lehine bozulmasına karar vermiştir.

47. Ceza Mahkemesi 13/12/2016 tarihinde, sanığın lehine olduğunu tespit ettiği 765 sayılı mülga Kanun'daki düzenlemelere istinaden sanığın kastın aşılması suretiyle işkence ederek öldürme suçundan neticeten 16 yıl 8 ay ağır hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir.

48. Sanık müdafinin talebi üzerine gerçekleştirdiği temyiz incelemesi sonunda Ceza Dairesi, dava zamaşımı süresinin 21/11/2017 tarihinde dolduğu gerekçesiyle 12/2/2018 tarihinde sanık hakkındaki davanın düşürülmesine karar vermiştir.

49. Sank aynı gün tahliye edilmiştir.

50. Başvuruculara 22/2/2011 tarihinde, 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılınması Hakkında Kanun çerçevesinde 19.666,75 TL maddi tazminat ödenmiştir. Başvurucular başvuru formunda maddi ve manevi zararları için ayrı bir başvuru yapmadıklarını ifade etmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

51. 765 sayılı mülga Kanun'un 102. maddesinin olay tarihinde yürürlükte olan hâli şöyledir:

“Kanunda başka türlü yazılmış olan ahvalin maadasında hukuku amme davası:

1 - Ölüm [Bu ibare, 14/7/2004 tarihli ve 5218 sayılı Ölüm Cezasının Kaldırılması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'un 1. maddesi ile ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis olarak değiştirilmiştir.] ve müebbet ağır hapis cezalarını müstelzim cürümlerde yirmi sene.

...

... geçmesile ortadan kalkar.

...”

52. 765 sayılı mülga Kanun'un 104. maddesi şöyledir:

“Hukuku amme davasının müruru zamanı, mahkûmiyet hükmü vakalama, tevkif, celb veya ihzar müzekkereleri, adli makamlar huzurunda maznunun sorguya çekilmesi, maznun hakkında son tahkikatın açılmasına dair olan karar veya C. müddeiumumisi tarafından mahkemeye yazılan iddianame ile kesilir.

Bu halde müruru zaman, kesilme gününden itibaren yeniden işlemeğe başlar. Eğer müruru zamanın kesen muameleler müteaddid ise müruru zaman bunların en sonuncusundan itibaren tekrar işlemeğe başlar. Ancak bu sebepler müruru zaman müddetini 102 nci maddede ayrı ayrı muayyen olan müddetlerin yarısının ilavesile balığ olacağı müddetten fazla uzatamaz.”

53. 765 sayılı mülga Kanun'un 107. maddesi şöyledir:

“Hukuku amme davasının ikamesi mezuniyet veya karar alınmasına yahut diğer bir mercide halli lazım gelen bir meselenin neticesine bağlı bulunduğu takdirde mezuniyet ve kararın alınmasına yahut meselenin holline kadar müruru zaman durur.”

54. 765 sayılı mülga Kanun'un 243. maddesinin olay tarihinde yürürlükte olan hâli şöyledir:

“Mahkemeler ve meclisler reis ve âzalarından ve sair hükümet memurlarından biri maznun kimselerin cürümlerini söyletmek için işkence eder yahut zalimane veya gayriinsani veya haysiyet kırıcı muamelelere baş vurursa beş seneye kadar ağır hapis ve müebbeden veya müvakkaten memuriyetten mahrumiyet cezası ile mahkûm olur.

Fail neticesinde ölüm vukua gelirse 452 nci, sair hallerde 456 ncı maddeye göre tertip olunacak ceza üçte birden yarıya kadar artırılır."

55. 765 sayılı mülga Kanun'un 450. maddesinin olay tarihinde yürürlükte olan hâlinin ilgili kısmı şöyledir:

"Öldürmek fiili:

...

3. Canavarca bir his sevki ile veya işkence ve tazip ile ika edilirse.

...

fail, idam [Bu ibare, 5218 sayılı Kanun'un 1. maddesi ile ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis olarak değiştirilmiştir.] cezasına mahkûm edilir."

56. 765 sayılı mülga Kanun'un 452. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Katil kastıyla olmıyan darp ve cerh veya bir müessir fiilden telefi nefis husule gelmiş olursa fail, 448 inci maddede beyan olunan ahvalde sekiz, 449 uncu maddede yazılı ahvalde on ve 450 ncı maddede muharrer ahvalde on beş seneden aşağı olmamak üzere muvakkat ağır hapse mahkûm olur."

57. 5237 sayılı Kanun'un "Zaman bakımından uygulama" kenar başlıklı 7. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur."

58. 5237 sayılı Kanun'un "Dava zaman aşımı" kenar başlıklı 66. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Kanunda başka türlü yazılmış olan haller dışında kamu davası:

a) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda otuz yıl.

...

Geçmesiyle düşer."

59. 5237 sayılı Kanun'un "Dava zaman aşımı süresinin durması veya kesilmesi" kenar başlıklı 67. maddesi şöyledir:

"(1) Soruşturma ve kovuşturma yapılmasının, izin veya karar alınması veya diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunduğu hallerde: izin veya kararın alınmasına veya meselenin çözümüne veya kanun gereğince hakkında kaçak olduğu hususunda karar verilmiş olan suç faili hakkında bu karar kaldırılincaya kadar dava zaman aşımı durur.

(2) Bir suçla ilgili olarak:

a) Şüpheli veya sanıklardan birinin savcı huzurunda ifadesinin alınması veya sorguya çekilmesi.

b) Şüpheli veya sanıklardan biri hakkında tutuklama kararının verilmesi,

c) Suçla ilgili olarak iddianame düzenlenmesi.

d) Sanıklardan bir kısmı hakkında da olsa, mahkûmiyet kararı verilmesi,

Halinde, dava zamanaşımı kesilir.

(3) Davaya zamanaşımı kesildiğinde, zamanaşımı süresi yeniden işlemeye başlar. Davaya zamanaşımını kesen birden fazla nedenin bulunması halinde, zamanaşımı süresi son kesme nedeninin gerçekleştiği tarihten itibaren yeniden işlemeye başlar.

(4) Kesilme halinde, zamanaşımı süresi ilgili suçla ilişkin olarak Kanunda belirlenen sürenin en fazla yarısına kadar uzar.”

60. 5237 sayılı Kanun'un “Nitelikli haller” kenar başlıklı 82. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Kasten öldürme suçunun:

...

b) Canavarca hisle veya eziyet çektirerek,

...

İşlenmesi halinde, kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.”

61. 5237 sayılı Kanun'un “İşkence” kenar başlıklı 94. maddesinin (1) ve (6) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılamaya veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında üç yıldan oniki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

...

(6) Bu suçtan dolayı zamanaşımı işlemez.”

62. 5237 sayılı Kanun'un “Neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış işkence” kenar başlıklı 95. maddesinin (4) numaralı fıkrası şöyledir:

“İşkence sonucunda ölüm meydana gelmişse, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.”

V. İNCELEME VE GEREKÇE

63. Mahkemenin 8/6/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

64. Başvurucular; yakınlarının maruz kaldığı işkence neticesinde öldüğünü ve aradan 26 yıl geçmesine rağmen olayın faillerinin tespit edilip cezalandırılmaması olgusunun, soruşturma makamlarının tarafsızlığı konusunda şüphe oluşturduğu gibi ölüm olayı hakkında etkili bir soruşturma yürütülmediğini, hakkaniyete uygun bir yargılama yapılmadığını, silahların eşitliği ilkesine riayet edilmediğini ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını da ortaya koyduğunu belirterek yaşam hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

65. Başvurucular ayrıca yakınlarının ölümüne yol açan eylem nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

66. Başvurucular son olarak ölen yakınlarının yakalama ve gözaltı süreçlerinde hiçbir yasal haktan yararlandırılmadığı gibi terör operasyonuna katılan askerle aynı askerî birlik içinde tutulduğunu, ölen yakınlarına yapılan kötü muameleye hiçbir askerin ses çıkarmadığını, yakınlarının maruz kaldığı muamele sonrasında ivedi olarak bir sağlık merkezine sevk edilmediğini, gerçeğe aykırı düzenlenen ve altında ölenin bazı yakınlarının da imzası bulunan kolluk tutanağında yakınlarının apandisit şikâyeti nedeniyle hastaneye götürüldüğünün belirtildiğini ifade ederek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğinden yakınmıştır.

67. Bakanlık görüşünde özetle S.Ü.nün uzun süre tutuklu yargılandığı ve böylece cezasızlığın engellendiği belirtilerek benzer nitelikteki başvurularda benimsenen kriterler çerçevesinde değerlendirme yapılmasının Anayasa Mahkemesinin takdirinde olduğu ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

1. Hukuki Nitelendirme ve İncelemenin Kapsamı Yönünden

68. Anayasa Mahkemesi olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucuların şikâyetlerinin özü yakınlarının gözaltında bulunduğu sırada kötü muameleye maruz kalıp bunun neticesinde öldüğüne, bu olay hakkında yürütülen soruşturmanın etkisiz olduğuna ve olayın sorumlularının cezasız kaldığına ilişkindir. Ayrıca başvurucular, Anayasa'nın 19. maddesinde teminat altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının sağladığı güvencelerden herhangi birinin ihlal edildiğinden açık bir şekilde şikâyetçi olmamıştır. Bu nedenle başvurucuların bütün iddialarının yaşam hakkı ile kötü muamele yasağı kapsamında incelenmesinin gerekli ve yeterli olduğu sonucuna varılmış ve somut olayın gerçekleşme koşulları dikkate alınarak anılan ihlal iddiaları birlikte değerlendirilmiştir.

69. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "*Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı*" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrası şöyledir:

“Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz.

...”

70. Anayasa'nın “Devletin temel amaç ve görevleri” kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri ... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

71. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkı ile kötü muamele yasasının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

72. Kişinin maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkını güvence altına alıp kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağını ve kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleye tabi tutulamayacağını hüküm altına alan Anayasa'nın 17. maddesi, devletin temel amaç ve görevlerini düzenleyen Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde, devlete birtakım negatif ve pozitif yükümlülükler yükler (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 50).

73. Sözü edilen negatif yükümlülükler devletin bireylerin vücut ve ruh bütünlüklerine saygı gösterme mesuliyetinin bir sonucu olarak kamu otoritelerinin kişilerin anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir iken pozitif yükümlülükler, kişilerin fiziksel ve ruhsal bütünlüklerinin idari ve yasal mevzuat aracılığıyla korunmamasını ve yetkililerin bildikleri ya da bilmeleri gereken bir kötü muamele tehlikesinin gerçekleşmesini engellemek için makul tedbirleri almalarını gerektirir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 81; *Şenol Gürkan*, B. No: 2013/2438, 9/9/2015, § 68).

74. Gözaltı veya tutukluluk gibi bireyin devletin kontrolü altında bulunduğu sırada bir ölüm ve yaralanma olayı meydana gelmiş ise bu ölüm ve yaralanma olaylarına ilişkin tatmin edici ve inandırıcı bir açıklama getirme yükümlülüğü yetkili makamların üzerindedir zira bu tür olaylarda gerçekleşme koşullarına ilişkin bilgiler çoğunlukla yetkili makamların erişimindedir (*Süleyman Devci*, B. No: 2013/3017, 16/12/2015, §§ 89, 91; *Cengiz*

75. Devletin yaşam hakkı ile kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin usule ilişkin yönü ise şüpheli ölümlerden ve -bireyin Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde kötü muameleye maruz kaldığına ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması koşuluyla- her türlü fiziksel ve ruhsal saldırıya ilişkin olaylardan sorumlu kişilerin belirlenmesini ve gerekiyorsa bu kişilerin cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirir. Yürütülecek bu soruşturmanın temel amacı yaşam hakkı ile kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkını koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını, kamu görevlilerinin müdahalesiyle veya onların sorumlulukları altında meydana gelen ya da diğer bireylerin fiilleriyle gerçekleşen yaralanmalar veya ölümler nedeniyle ilgililerin hesap vermelerini sağlamaktır (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 54; *Cezmi Demir ve diğerleri*, §§ 110, 111).

76. Kasten ya da saldırı veya kötü muameleler sonucu meydana gelen ölüm olayları ile fiziksel ve ruhsal bütünlüğe yapılan ağır saldırı olayları hakkında yürütülmesi gereken soruşturma şüphesiz cezai nitelikte olmalıdır (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 55).

77. Öte yandan etkili soruşturma yükümlülüğü bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Bu bakımdan Anayasa'nın 17. maddesi başvuruçulara üçüncü kişileri bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı vermediği gibi devlete tüm yargılamaları mahkûmiyetle sonuçlandırma ödevi de yüklemes (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 56; Cezmi Demir ve diğerleri, § 113) ancak hiçbir koşul altında yaşamı tehdit eden suçların ve fiziksel ve ruhsal bütünlüğe yapılan ağır saldırıların cezasız kalmasına, af ya da zamanaşımına uğramasına izin verilmemelidir. Aksi hâlde devlet, kişilerin yaşamı ile fiziksel ve ruhsal bütünlüklerini kanunlar aracılığıyla koruma hususundaki pozitif yükümlülüğü yerine getirmemiş olur (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 77).

78. Kasten ya da saldırı veya kötü muamele sonucu meydana gelen bir ölüm olayı yahut fiziksel ve ruhsal bütünlüğe yönelik ağır bir saldırı olayı hakkında yürütülen ceza soruşturmasının Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği etkinlikte olduğunun kabul edilebilmesi için;

-Soruşturmadan sorumlu kişiler ile tetkikleri yapan kişilerin olaylara karışan kişilerden bağımsız olması (*Cemil Danışman*, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 96; *Cezmi Demir ve diğerleri*, § 114),

-Soruşturma makamlarının olaydan haberdar olur olmaz resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleri (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 57; *Cezmi Demir ve diğerleri*, § 114),

- Soruşturma sürecinin kamu denetimine açık olması ve meşru menfaatlerini korumak için kötü muameleye maruz kalan kişiler ile ölen kişinin yakınlarının soruşturma sürecine gerekli olduğu ölçüde katılabilmeleri (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 58; *Cezmi Demir ve diğerleri*, § 115),

- Soruşturmanın hukuk devletine bağlılığın sağlanması, hukuka aykırı eylemlere hoşgörü ve teşvik gösterildiği görüntümü verilmesinin engellenmesi, herhangi bir

hile ya da kanunsuz eyleme izin verilmemesi ve kamuoyunun güveninin sürdürülmesi için makul bir özen ve süratle yürütülmesi (*Salih Akkuş*, B. No: 2012/1017, 18/9/2013, § 30; *Cezmi Demir ve diğerleri*, § 119),

- Soruşturma makamlarınca olayın sebebinin objektif analizinin yapılması ve soruşturma sonucunda alınan kararın elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olması (*Cemil Danışman*, § 99) gerekir.

79. Son olarak belirtmek gerekir ki olası cezai sorumluluğun tespiti adına soruşturma sonrasında kovuşturma aşamasına geçilmiş ise ilk derece mahkemesi önündeki yargılama aşaması dâhil bütün süreç Anayasa'nın 17. maddesinin gereklerine cevap verebilecek nitelikte olmalıdır (*Filiz Aka*, B. No: 2013/8365, 10/6/2015, § 30).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

80. Başvurucuların yakını A.K., terör örgütü mensuplarına yardım ve yataklık ettiği gerekçesiyle gözaltına alınmış ve gözaltında bulunduğu sırada rahatsızlanarak *rektum perforasyonu* nedeniyle gelişen *peritonitin toksik enfeksiyonu* sonucu vefat etmiştir. A.K.'nin vefatı üzerine başlatılan ceza soruşturması kapsamında ifadesine başvurulana bazı askerlerce A.K.'nin makatına cop sokulup çıkarıldığı ifade edilmiştir. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı, 15 muvazzaf hakkında işkence etmek suretiyle öldürme suçundan ceza mahkemesi nezdinde kamu davası açmıştır. Yapılan yargılamada -sanıklar hakkında kesinleşmiş herhangi bir mahkûmiyet kararı bulunmasa da- sanıklardan S.Ü. hakkında kastın aşılması suretiyle işkence ederek öldürme suçundan verilen 10/12/2015 tarihli mahkûmiyet hükmüne yönelik temyiz talebini inceleyen Ceza Dairesi, sanık müdafinin suçun sübutuna yönelik itirazını yerinde görmemiştir. Ayrıca başvurucuların yakınının ölümü nedeniyle yürütülen soruşturma ve kovuşturma, A.K.'nin devlet görevlilerine atfı mümkün olmayan bir sebeple vefat ettiğini ortaya koyamamıştır. Bu nedenle hem yaşam hakkının maddi boyutu hem de kötü muamele yaşağının maddi boyutu ihlal edilmiştir.

81. Başvurucular, ölen yakınlarının kötü muameleye maruz kalması yanında kötü muameleye hiçbir askerin ses çıkarmamasından ve yakınlarının maruz kaldığı muamele sonrasında ivedi olarak bir sağlık merkezine sevk edilmemesinden de şikâyet etmiştir. Ne var ki başvurucular, yakınlarının sağlık kuruluşuna sevk edilmesindeki gecikme nedeniyle öldüğü yönünde bir şikâyette bulunmamış ve kötü muamele yaşağının koruma yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun ihlal edildiğine yönelen söz konusu iddiaları başvuruya konu edilen yargılama sürecinde dile getirdiklerini ortaya koyamamıştır. Bu sebeple anılan iddialar yönünden ayrı bir değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

82. Yaşam hakkı ile kötü muamele yaşağının maddi boyutlarının ihlal edildiği yönündeki tespit sonrasında değerlendirilmesi gereken mesele; yaşam hakkı ile kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkını koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını ve kamu görevlilerinin müdahalesiyle veya onların sorumlulukları altında meydana gelen ya da diğer bireylerin fiilleriyle gerçekleşen yaralanmalar veya ölümler nedeniyle ilgililerin hesap vermelerini sağlaması gereken ceza yargılaması sisteminin somut olayda gerektiği gibi işleyip işlemediği, başka bir deyişle yaşam hakkı ile kötü muamele yaşağının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutlarının ihlal edilip edilmediğidir.

83. Somut olayda Cumhuriyet Başsavcılığı, olaydan haberdar olur olmaz başvurucuların yakınının ölümüyle ilgili bir ceza soruşturması başlatmış ve ölüm sebebi ile

ölümü çevreleyen koşulların tespitine yönelik işlemler yapmıştır. Cumhuriyet Başsavcılığınca hazırlanan fezleke doğrultusunda Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı 15 kişi hakkında dava açmış ve Ceza Mahkemesince yapılan yargılamada başvurucular katılan olarak yer almışlardır. Ceza Dairesi tarafından çeşitli hukuki gerekçelerle bozulsalar da sanık S.Ü. hakkında başvurucuların yakınına kastın aşılması suretiyle işkence ederek öldürdüğü gerekçesiyle birkaç kez mahkûmiyet kararı verilmiştir. Bu nedenle başvurucuların soruşturma makamlarının tarafsız olmadığına ilişkin iddialarının dayanaksız olduğu değerlendirilmiştir.

84. Bununla birlikte lüzum-u muhakeme kararıyla ilgili süreç yaklaşık üç yıl sürmüş, Ceza Mahkemesi görevsiz olduğu sonucuna yargılamanın başından itibaren geçen dokuz yılı aşkın süre sonunda varabilmiş ve yirmi beş yılı aşan bir süre sonunda başvurucuların yakınlarının maruz kaldığı eylemin sanığı mutlak bir cezasızlık nedeni olan dava zaman aşımı süresinden yararlanmıştı. Bu bakımdan başvuruya konu edilen yargılama sürecinde görev alan yargı mercileri benzer yaşam hakkı ve kötü muamele ihlallerinin önlenmesindeki önemli rollerine aykırı surette yargılamanın makul bir özen ve süratle yürütülmesi konusunda göstermeleri gereken hassasiyeti göstermemiştir. Bu nedenle yaşam hakkının usul boyutu ile kötü muamele yasağının usul boyutu ihlal edilmiştir.

85. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkı ile kötü muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

4. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

86. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

87. Başvurucular 750.000 TL maddi tazminat ile 1.750.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

88. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Doğan* ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (*Aligül Alkaya ve diğerleri* (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

89. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural,

mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (*Mehmet Doğan*, §§ 55, 57).

90. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel haşvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebini varlığını kabul hususunda herhangi bir takdîr yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (*Mehmet Doğan*, §§ 58, 59; *Aligül Alkaya ve diğerleri (2)*, §§ 57-59, 66, 67).

91. İncelenen başvuruda yaşam hakkı ile kötü muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Yaşam hakkı ile kötü muamele yasağının maddi boyutlarının ihlali kamu görevlilerinin eyleminden kaynaklansa da yargılama makamları ihlali giderememiştir. Ayrıca yaşam hakkı ile kötü muamele yasağının usul boyutlarının ihlali yargılama makamlarının ihmalden ileri gelmiştir.

92. Bu durumda yaşam hakkı ile kötü muamele yasağına ilişkin ihlallerin ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Ne var ki Ceza Dairesince dava zaman aşımını süresinin olduğu gerekçesiyle sanık hakkındaki davanın düşmesine karar verilmesi ve Anayasa'nın 38. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca suç için sonradan yürürlüğe giren kanunda öngörülen daha uzun dava zaman aşımını süresinin geçmişte işlenen suç yönünden uygulanamaması nedeniyle kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Ceza Mahkemesine gönderilmesi mümkün görülmemiştir.

93. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvuruçuların uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla *eski hâle getirme* kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için yaşam hakkı ile kötü muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruçulara müştereken net 500.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

94. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruçuların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zararlar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalı ve başvuruçular uğradıklarını iddia ettikleri maddi zararlara ilişkin belgeleri Anayasa Mahkemesine sunmalıdır. Başvuruçular, ölen yakınlarının desteğini kaybetmeleri nedeniyle maddi zarara uğradıklarını belirterek başka kişiler tarafından açılan bir tazminat davası kapsamında alınan bilirkişi raporunu maddi zararları yönünden dikkate alınmak üzere

başvuru formunun ekinde sursalar da uğradıklarını iddia ettikleri maddi zararlarını ispata elverişli herhangi bir belgeyi ortaya koymamıştır. Ayrıca başvuruçular, maddi zararlarının tazmini için yargı mercilerinde dava açmayı da tercih etmemiştir. Bu nedenle başvuruçuların maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

95. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.894,70 TL yargılama giderinin başvuruçulara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle:

A. Yaşam hakkı ile kötü muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı ile kötü muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruçulara müştereken net 500.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.894,70 TL yargılama giderinin başvuruçulara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruçuların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi ile Yargıtay I. Ceza Dairesine GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/6/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Basri BAĞCI